

Prohászka Ottokár: Új szabadságharc

A hitelszövetkezeti törvényjavaslat
1898. máj. 8.

Ismét egy aranyszem a nagy homokgarmadában. A közjogi disputációk őserdejében a szövetkezeti ügy erőteljes termőfává nő. Az önzetlen felebaráti szeretetnek megtestesülései, a szövetkezetek a szőnyegen forgó hitelszövetkezeti törvény alakjában immár nagy, országos érdekké nőttek s ilyeneknek mutatkoznak be a közvélemény előtt. Megjött az ideje, hogy az állam szervezőleg lépjen közbe a szövetkezeti téren. S ez helyesen van így. A közintézmények, melyek a nép, a nemzet közreműködését követelik, csekély kezdetekből fejlődnek országos érdekké. A kezdetet s a fejlődést a társadalom veszi kézbe; az állam csak később léphet közbe. Neki a nép életrevalóságát törvényekkel megteremteni nem lehet; azt a népnek öntevékenysége, meleg érdeklődése, társadalmi és szövetkezeti élete teremti meg; az állam csak jó törvényeket hozhat s ezáltal közvetve hathat s működhetik közre. Az állam látni akarja, megy-e, prosperál-e ez vagy az az ügy, bolondjába s vaktába társadalmi szervezetek létesítésébe bele nem ugorhatik; de mikor látja, hogy a nép érik, hogy van érzéke az intézmény iránt, s kivált, mikor a szépen fejlő mozgalom nem képes többé hiteligényeit fedezni: akkor megjött az államra nézve a cselekvés, a közbelépés ideje. Ez a folyamat egyre ismétlődik; meg vagyunk győződve, hogy a munkások mindennemű biztosítását is, de sőt talán a munkaközvetítést is államosítani fogják. Most ezek az érdekek csakis az önsegély szerény zászlaja alatt eveznek nálunk, s teljesen magánjellegűek; később azonban, mihelyt nagy mérveket öltenek, állami és közjellegűekké válnak. Ezt a fejlődést sem megakasztani nem lehet, sem gáncsolni nem szabad; csak garanciákat kell követelnünk, s ezeket is nemcsak politikai s hatalmi szempontokból, de elsősorban az intézmény életrevalóságának szempontjából.

Az életrevalóságot veszélyezteti mindenekelőtt a központ monstruozitása. Ilyennek mondom a centralizáció tekintetéből. Egy központba beleilleszteni egy országnak nem száz, de millió- és millió rétű hitelügyét, hol minden a szövetkezeti tagok erkölcsi és anyagi minőségén, személyi és helyi viszonyokon fordul meg, közvetítő megyei központok nélkül, szinte lehetetlennek látszik. Ily körülmények közt vagy nagyon óvatosak lesznek a kölcsönadásban, vagy a köteles óvatosság mellőzésével járnak el; mindkét esetben szenvedni fognak a szövetkezetek által kielégítendő érdekek. Hogy az óvatosságot mellőzzék, azt nem hisszük, de inkább attól félünk, hogy általános szabályok és kapták szerint igazodván, sokszor igen korlátolt hitelt nyújtanak majd, mely ki nem elégíti a falusi szövetkezetek igényeit.

A másik baj, az ilyen erősen centralizált intézménynél a nehézkesség és lassúság. A közegek nagy, sőt lázas tevékenységet fejtenek ki s mégis bevárhatlan lassúsággal mozog az egész szervezet. Pénznél pedig a hathatós segítség a gyorsaságban rejlik; nem hiába hívják forgó tőkének.

Harmadik baj, hogy a centralizált intézmény a maga súlyával elnyomja a szabad mozgást s háttérbe szorítja, de sőt elsenyveszti azt a szellemet, mely a szövetkezeteket létbe hívta, az

önsegélyt. Örüljünk, hogy ez a szellem, habár még nagyon szerényen, de mégis csak kezd tért hódítani. A magyar nép a társadalmi öntevékenység terén nagyon gyatra, tétovázó lépéseket csinál, mint egy járni tanuló gyerek; mily óriási hazafiúi munkába került azt a 378 szövetkezetet megteremteni, melyek a „Hazai Szövetkezetek Központi Hitelintézetének" kötelékébe tartoznak. Kezdődő szövetkezeteknél is a jótállás kérdése is elméletileg mily nagy szeget üt a paraszt fejébe, kinek a hitelről s az üzletek biztosságáról vajmi fejletlen s ijesztő fölfogása van. A törvényjavaslat ötszörös szavatosságot kontemplál, s olvastunk már kifogásokat, melyek a korlátlan jótállást ajánlják; de ha a központi hitelintézet ez évi zárószámadásait nézzük, azt látjuk, hogy népünk még nem érti a korlátlan szavatosságot, s nagyon is fél tőle, mert hiszen a 378 szövetkezet közül csak 12 korlátlan szavatosságú van, a többi pedig háromszoros, négyszeres, ötszörös szavatosságú. Az ötszörös szavatosság kimondását nem szükséges hangoztatni.

Negyedik baj, hogy monopóliumot kontemplál a törvényjavaslat. Mire való az? Terjessze ki a törvényjavaslatban célba vett előnyöket minden szolid s törvényesen ellenőrzött szövetkezetre. Örüljünk, ha sok mindenféle tényező működik közre ennek a legfontosabb gazdasági közügynek, a szövetkezeteknek föllendülésén. Adjunk szabad kezet a tisztességes elemeknek s nyújtsunk gyámolító kart minden ilyenféle igyekezetnek.

Ha a hibákat elkerüljük, akkor a megalkotandó törvény nemcsak átmeneti intézkedés, hanem tartós alkotás lesz!